

DISSERTATIO JURIDICA

DE

REMEDIIIS JURIS CONTRA SENTENTIAS IN GENERE,
& DE SUBMISSIONE SENTENTIÆ SPECIATIM.

PARS PRIMA,

QUAM,

SUFFRAGANTE CONSULTISSIMA FACULTATE JURIDICA,
PUBLICÉ VENTILANDAM SISTUNT

WILHELMUS GABR. LAGUS,

PHIL. MAGISTER, J. U. DOCTOR, JURIS OECONOMICI & COMMERCIORUM ADJUNCTUS,
IMP. SOC. FENN. OEC. SECRETARIUS SECUNDUS,

&

JOHANNES LAUR. LAGUS,

WIBURGENSES.

IN AUDIT. JURIDICO, DIE XXI JUNII 1823.

H. A. M. C.

ABOÆ, IN OFFICINA TYPOGRAPHICA SOCIETATIS BIBLIÆ.

THO A FORNI LAGHA RÁTTIR SEIN WIRDNINGA WÁRDIR, THA
KOMBER STUNDUM SWA TIL, AT VMSKIPTIS THÁN LAGHA STADHGI
SUM SKIPADHER ÁR, TIL AT RÁTTA KRANKRA MANNA SIDHI, OK
MÁDH JÁMNADH AFLÁGGIA MANNA MISSÁMI, FORE THÁN SKYLD,
AT SWA SUM TIMIN LIDÁR OK MÁN FRAFALDÁ OK ANDRI TILFÓ-
DIS, SWA YMSKÁS MANNA SAMWÁRA: FORE TY AT I LANGUM TI-
MÁ KUNNU MANG NY FÁLL HÁNDA, OK ATHIR FORE TY, AT I
GAMBLUM LAGUM HITTIS SUMT MÁDH FAUM ORDUM AT SAGHT, OK
ÁI SWA LIUSLIKA SUM WIDH THORF.

KON. BIRGERS STADFÁST.

UPLL.





DIVINAE QUIDEM RES PERFECTISSIMAE SUNT; HUMANI VERO JURIS CONDITIO SEMPER IN INFINITUM DECURRIT, ET NIHIL EST IN EA, QUOD STARE PERPETUO POSSIT: MULTAS ENIM FORMAS EDERE NATURA NOVAS DEPROPERAT.

*IMPER. JUSTINIANUS,
§. 18 DE CONFIRM. DIGEST.*

PRAEFATIO.

Inter varias partes, quibus continetur Scientiæ Civilis universitas, ea quæ circa *Rem Judicariam* versatur, cæteras fere omnes vi et amplitudine superare videtur. Scilicet qui naturam rationemque Reipublicæ sollicitius exploraverit, perspiciat, necesse est, Judiciorum vim per omnes civitatis venas esse quasi diffusam, arctumque adeo vinculum intercedere eorum rationem inter et ipsam sic dictam Regiminis Formam, ut si *libertas politica* ab hac pendeat, *libertas civilis* sine iis recte et

tias significari solent. Cum scilicet ad plenam et adcuratam caussarum cognitionem id pertinere videretur, ne ab unius judicis opinandi licentia civium vita, fortunæ, existimatio penderent, sed iis, qui judicis cujusdam vel malitia aut iniquitate, vel imperitia aut allucinatione, jus suum imminutum quodammodo sentirent, ratio quædam esset expediendæ salutis; mirum non est, varia hoc nomine quæsitæ esse et inventa apud plerasque gentes remedia, quibus causa ad alium devolveretur judicem, qui sententiam illam iniquam rescindere posset. Tales erant ex. gr. apud Romanos *adpellationes*, cet.; quæ huic populo valde arriserunt, ita ut *CICERO* *provocationem civitatis patronam et vindicem* salutaret 5). Ejusmodi quoque in nostro jure sunt *Adpellatio*, *Querela et Supplicatio*. Ast vero, cum omnia hæc remedia ita sunt composita, ut ab arbitrio unius alteriusve partium pendeat, an adhibeantur nec ne, iis sibi non adquiescendum esse putarunt Legumlatores recentiores. Ex ea re invenerunt remedium quoddam tantæ efficacitatis, ut si quis iniqua pressus sententia, at, vel propter verecundiam judicis, aut metum, vel inopiam nervi rerum gerendarum, vel ob socordiam aut ignorantiam, beneficio provocationis uti intermisisset, insanabilem tamen non acciperet plagam, sed perflugium portumque in justitia et æquitate superioris judicis paratum sibi inveniret. Eximium hoc re-

5) *De Oratore* L. II. Cap. 48.

medium a Doctoribus Juris nostri dicitur *Submissio Sententiæ*. Quæ vero hoc de instituto *STJERNHÖÖ-KIUS* 6) memoriae prodidit, tam pauca sunt et exilia, ut accendisse potius quam restinxisse sitim nostram videatur; nemoque postea, quantum nos saltem rescivimus, huic doctrinae lucem atque ornamentum ita ex Historia depromsit, ut ejus primordia, progressus atque multiplices diversis temporibus ad nostram usque aetatem vicissitudines investigaret atque exponeret 7). Haec nobiscum reputantes, et quoniam, teste *JUSTINIANO* 8), *nihil antiquitatis penitus ignoretur*, in nobili hacce materia dilucidanda nostram nos haud passi sumus industriam desiderari. Eum vero nobis servandum esse ducimus ordinem, ut primo cetera remedia juris, summa tantum attingendo rerum capita, illustraremus, tum *submissionem sententiæ* in plenioram revocantes dis-

6) *De jure Sveonum et Gothorum vetusto*, L. I. c. 2.

7) Rationem præsentem hujus instituti, non vero ortum et progressionem, persecuti sunt: *Fick* Diss. *de beneficio Leuterationis*, Resp. C. *Aschling*, Ups. 1755, et *L. J. Colling* duabus, Londinæ Gothorum ventilatis, Dissertationibus, altera *De Sententia Submittenda*, Resp. *P. B. Samuelsson* 1765, altera *De Fundamento Sententiæ Submittendæ*, Resp. *J. M. Planck*, 1773. Observandum vero est, Consult. *Fick* causam cum effectu confundere: tractat nempe *Submissionem sententiæ*, non vero *Leuterationem*.

8) §. 1. *Instit. de testam. ordin.*

quisitionem, origines, incrementa, variasque, quas in patria nostra peregerit vices, explicaremus et describeremus, deinde vero praesentem hujus instituti habitum considerantes, praemissis generalioribus ex Scientia Legumlatoria principiis, quid ad egregium hoc institutum ulterius perpoliendum et absolvendum conferre videatur, aperte atque ingenue expromeremus. Si vero his intenti oculos nostros in aliarum quoque, praecipue Germanicarum, gentium Leges institutaque aliquando reflexerimus, id eo minus nobis vitio verti speramus, quo certius sit, *hoc praecipue in rerum cognitione esse salubre ac frugiferum, omnis te exempli documenta in illustri posita monumento intueri: inde tibi tuæque reipublicæ, quod imitere, capias: inde foedum inceptu, foedum exitu, quod vites* 9).

§. 1.

Primo itaque nobis erit disserendum de remedio quodam, cujus latissime patet usus: *Adpellationes* loquor; de cujus genuina origine apud gentes Germanicas si quaeras, res est plena disensionis inter Doctores. *HEINECCIUS* 10) hanc sententias latas impugnandi rationem jam *T.A.*

9) *LIVIVS* Præf.

10) *Elem. Jur. Germ. L. III. Tit. VIII. § 288. in Ejus Opp. Tom. VII. p. 800.*

CITI tempore apud Germanos invaluisse suspicatur, quamquam, quomodo ea tunc fuerit comparata, se ignorare confiteatur. Sed ejus opinio jam dudum est explosa; idque, ut puto, jure meritoque: adversatur enim ipsi Germanicae gentis indoli, a *TACITO* bene descriptae. Gens scilicet fuit haec castis probisque moribus incluta ¹¹⁾, ceteroquin altos et feroces circumferens spiritus, quaeque ideo non potuit non litium ambages et molestias quam maxime aversari, satiusque ducere eas Marte quam arte finire ¹²⁾; praeter haec jurisdictio domestica tantae amplitudinis, ut non modo uxores et liberos, sed servos quoque complecteretur, multos necessario litium ramos amputavit ¹³⁾. Defuere quoque istis temporibus turbines pacis et otii, lites ex litibus serere docti, nostrae aetatis non minima pars malorum, Caussidici puta. Hoc hominum genus in Germania non satis bene se habuisse vel ex *FLORO* conijcere licet, qui memoriae tradit, Germanos post cladem Varianam nullos minus *μαλακῶς* quam hos sic dictos Advocatos tractasse, quorum

11) *Plus ibi boni mores valent, quam alibi bonæ Leges. TACITUS Germ. cap. 19.*

12) *VELLEJUS PATERCULUS Lib. 11. c. 118. cfr. TACIT. l. c. cap. 21.*

13) *TACIT, l. c. cap. 19 et 25. Gallos in uxores liberosque jus vitæ necisque habuisse commemorat CÆSAR de bello Gall. Lib. VI.; ed. A. Montani Amst. 1661 p. 257.*

aliis oculos eruerunt, aliis manus amputarunt, unius etiam os suerunt, recisa prius lingua, quam manu tenens barbarus: Tandem, inquit, vipera, sibilare desiste 14). Cetero causas suas ad arbitrium discretorum virorum vel Austrægarum haud raro contulerunt 15), unde nulla, ut credibile est, unquam erat provocatio. — *WIARDA* 16) munus *Sachibaronum*, de quibus Lex Salica loquitur, in eo quidem positum fuisse contendit, ut lites adpellatione ad se devolutas dijudicarent: satisque ideo antiquum hoc remedium ei videtur; sed ejus sententia a *SAVIGNIO* 17) optimo jure infirmata est. — *MONTESQUIEU-IUS* 18) duplicem pedetentim invectam medio aevo adpellationis rationem fuisse narrat; primum nempe increbuisse, ut si Domini Feudales vel negligenter vel renuerent Vasallis petentibus jus dicere, ii adpellarent *de defectu justitiæ* 19); deinde vero ad-

14) *FLORUS* Lib. IV. cap. 17.

15) *TACIT.* l. c.

16) *Geschichte des salischen Gesetzes* p. 191. cit. ap. v. *SAVIGNY* *Geschichte d. römisch. Rechts im Mittelalt.* Heidelberg 1815, Vol. I. p. 222.

17) l. c. pag. 219 cfr. *ROGGE über das Gerichtswesen der Germanen.* Halle 1820 p. 88.

18) L. c. L. XXVIII, cc. 28—33.

19) Cfr. (*ADELUNG*) *Glossarium Manuale ad Scriptores Mediae Latinitatis, ex Magnis Glossariis CAR. DU FRESNE, Domini DU CANGE, et CARPENTARII in compendium redactum, Halæ, sub vv. Defectus Justitiæ* (5.) Tom. III. p. 43.; et *Tanganare, Tanganum* Tom. VI. p. 477.

pellare ipsis liceret *de male administrata justitia* 20); cui sententiae accessit, praeter alios, *RENAZZIUS* 21). — *ROGGIUS* 22) iterum veram appellationem, eamque cum effectu devolutivo ad ipsum Deum, antiquitus viguisse probare conatur; sed ita calculos suos subducit, ut rei ceteroquin perobscurae addidisse potius quam abstulisse tenebras videatur. *C. F. EICHHORNIUS* 23) appellationes Germanis ignotas fuisse putat, donec *CAROLUS MAGNUS* eas introduxerit: habetque suae opinionis participem *BERCKIUM* 24). Sed ab his fere omnibus incredibile dictu quantum discesserit antea nobis laudatus *MEYER* 25), qui demonstrare conatur, recentioris multo aetatis hoc esse juris institutum. Quod ut evincat, statuit appellationes non oriri potuisse in eo rerum statu, ubi populus vel ipse totus, vel per delegatos, ju-

20) Cfr. *Gloss. Man. v. Blasphemare Judicium*, T. I. p. 711 et *Falsare Judicium* T. III. p. 467. Id vero in Germania appellabatur sequentibus temporibus *ein Urtheil schelten*; comparetque in *Jure Gotlandorum Municipali: Wil we en ordel beschelden*, *GottStL. V, I.*

21) *Diatribes de Judiciis Criminalibus*, Rom. 1821. p. 41.

22) l. c. p. 89.

23) *Deutsche d. Stats und Rechtsgeschichte* 2:e Aufl. Gött. 1818. 1:r Th. § § 80 et 164. pp. 225 et 366.

24) *Deutsche Westphälischen Femgerichte*. Brem. 1814 1:e Abth. p. 51.

25) L. c. T. I. p. 452. T. II. (*France avant la Révolution*) p. 91. T. IV. (*Pays-Bas*) p. 190.

isdictionem exerceret; nullamque ideo in Legibus barbaricis occurrere vestigium adpellationis: probe esse distinguendum inter poenam judici, vel justitiam renuenti, vel male administranti inflictam, et inter reformationem sententiae, a iudice latae, in qua reformatione adpellationum inest vera notio. Illam esse posse absque hac: Legesque antiquiores loqui tantum de poena judici malo irroganda, non vero de correctione sententiae, quae scilicet firma maneret et immota.

Nos haudquaquam ii sumus, qui tantas lites componere valeamus; sed ut tamen, quid hac de re sentiamus, aperte et modeste expromamus, opinio nobis jam dudum insedit, controversiam istam, vi et potestate quaestionis rite constituta, totam posse sedari. Primo quod ad *EICHHORNIIUM* adinet, clarescere nobis videtur, varia ab eo excitata exempla de vera adpellatione nullo pacto intelligi posse, utpote quae non agunt de sententia quadam iam lata reformanda, sed de eo tantum crimine, ubi Iudex totus officio suo deest, jusque recusat dicere, vel ut ipsis utar Legis verbis, *justitias facere noluerit* 26). Querela ista, pervagata nomine *adpellationis de denegata justitia*, a vera adpel-

26) *Ludov. Pii. Cap. a. 829. Cap. 14. Populo dicatur ut caveat de aliis causis se ad nos reclamare, nisi de quibus aut Missi nostri aut comites eis justitias facere noluerint. v. Capitularia Regum Francorum ed. Steph. Baluzius. Venet. 1772. col. 452.*

latione haud parum dissidet, quamquam negari nequeat, aditum ab ea ad hanc fuisse facilem. Opinioni tamen *MEYERI* accedere non possumus. Si scilicet eorum temporum rationem reputemus, quibus vel judicia erant ex ipso populi sinu quasi gremioque enata, vel jurisdictio illa, quae Regibus competebat, non erat supereminens, sed parallela cum ea, quae a populo exercebatur, dandum erit et concedendum, aut nullam, aut certe non aliam, quam a iudicio extraordinario (gebotenen Ding, Afkiänno Ting) ad ordinarium (Echtes Ding, Lagtima Ting), facile exoriri potuisse provocationem; quare et *MEYER*, conditionem istam rerum sire-spexeris, acu rem tetigisse erit censendus. Ast vero cum temporum inclinatione Imperantium potestas cresceret, adeoque, vi et auctoritate constitutionum democraticarum imminuta, Jurisdictio e campo in curiam migraret, non potuit fieri, quin ordo et nexus judiciorum hierarchicus sensim enasceretur et invalesceret. Hanc vero, quam paucis indicavimus, rerum conversionem jam antea factam fuisse, quam Leges sic dictæ Barbaricæ conderentur, eo magis mihi videtur indubium, quo certius constet, annalium consentiente fide, Reges electionem Comitum a populo jam sibi vindicasse 27). Inde vero prono fluit alveo, quod, cum quis sententia a Comite pronuntiata læsum se crederet, et Regis;

27) *RÖSSIG Die Alterthümer d. Deutschen* 2:e Aufl. Leipz. 1801. p. 271. cfr. *SAVIGNY l.c. 1:r B. p. 223.*

e quo emanaverat jurisdictionio, auxilium imploraret, Rexque Comitem male judicasse declarasset, quod, inquam, sententia ista impugnata eo ipso rescinderetur et irrita evaderet. Hæc res adeo clara mihi esse videtur, ut in dubitationem adduci non debuisset, etiamsi, ut perhibet *MEYER*, Leges de reformatione sententiæ plane silerent. Sed neque hæc *MEYERI* recto stat fabula talo. Si scilicet vel omittam verba Legis Alemannicæ: *Si autem per cupiditatem, aut per invidiam alicujus, aut per timorem contra leges judicaverit, cognoscat se deliquisse et XII. sol. fit culpabilis, cui injuste judicavit, et illud damnum quod passus est injuste, ille judex restituat ei 28)*, utpote quæ ad refutandam *MEYERI* opinionem non præcise faciant, ad tenuissimos quoque scrupulos evellendos Lex Bavarica mihi omnino valere videtur. Hac scilicet lege sancitur: *si (judex) nec per gratiam, nec per cupiditatem, sed per errorem injuste judicaverit, judicium ipsius, in quo errasse cognoscitur, non habeat firmitatem 29)*; quæ verba adeo sunt plana et expedita, ut de eorum sensu ambigi non possit. — Porro contendit *MEYERUS 30)*, ne nomen quidem adpellationis alia si-

28) *Lex Alamannorum* tit. apud *CANCIANI Barbarorum Leges Antiquæ II.*

29) *Lex Bajuvariorum* tit. II. c. XIX. *CANCIANI II.* 366. Cfr. *L. WisiGoth.* L. II. tit. 1, 20. *CANC. IV.* 71.

30) *L. c. T. I.* p. 460. Non fere aliam nisi *in jus vocationis* vocabuli *Appeal* Leges Anglorum vel hodie agnoscunt sig-

gnificatione, quam simplicis *in jus vocationis* in legibus gentium barbararum occurrere; sed id me quidem iudice minus recte. Celebris nimirum ille *THEODORICUS*, Ostrogothorum Rex, qui, utpote in Aula Constantinopolitana eductus ³¹⁾, ingentem rerum legumque Romanarum imbiberat amorem, quique memorabili suo Edicto id intendit, ut Gothi sui institutis Romanis adsuescerent, adpellationes non minus nomine, quam re, vere Romanas, introduxit. Ad quam rem probandam sequentia attulisse sufficiat: *Omnes appellationes suscipiant ii provinciarum iudices, a quibus provocari potest: quando optimæ conscientiæ conveniat etiam superfluum appellacionem sine dubitatione suscipere, dum de appellacionis merito sacer possit perpensis legibus cognitor iudicare etc.* ³²⁾. Et *Capitular.* libro 7:0 181. edicitur: *homicidæ, adulteri, vene-*

-
- nificationem, cfr. *Gloss. Man.* v. *Appellum* T.I. p. 303.—
 In Gallia quoque *Appel* denotat vocationem ad duellum (utmaning); et istam hujus vocis vim in Suecia etiam esse receptam, patet e *Duells Pl.* 22 Aug. 1682, cujus in § 2. loquitur Legislator: *både sjelfve Duellisterne som Secunderne och dem som appellen framburit hafva.*
³¹⁾ *Gibbon History of the Decline and Fall of de Roman Empire.* Lond. 1802. Vol. VII. Cap. 59. p. 2.
³²⁾ *Edictum Theodorici Regis Fit.* 55. ap. *CANCIANI* l. 8. cfr. *SARTORIUS Versuch über die Regierung der Ostgothen während ihrer Herrschaft in Italien.* Hamb. 1811. p. 104. Quam refertum sit hoc Edictum placitis juris Romani luculentur demonstravit *SAVIGNY* l. c. B. II. p. 164.

fici, malefici convicti, si appellare volunt, non audiantur 33); de quorum verborum genuino sensu eo minus dubitare possumus, quo evidentius sit, ea ex fonte Romano profluxisse. Sanciverunt nimirum Impp. *CONSTANTIUS* et *CONSTANS*: *observare curabis, ne quis homicidarum, veneficorum, maleficorum, adulterorum, itemque eorum, qui manifestam violentiam commiserunt, argumentis convictus, testibus superatus, voce etiam propria vitium scelusque confessus, audiat appellans* 34). Neque hoc loco silentio prætereunda sunt *Wisigothorum* placita: *Qui suspectum judicem habere se dixerit, si contra eundem deinceps fuerit querulatus, completis prius, quæ per judicem statuta sunt, sciat sibi apud audientiam principis adpellare judicem esse permissum* 35 a).

Ex iis quæ sic disseruimus, perspicuum esse arbitramur, adpellationes antiquioribus Germanis non fuisse prorsus ignotas. Ut vero perraræ essent, istorum temporum ratio effecit. Scilicet præter ea quæ jam in antecedentibus monuimus, alia, eaque maximi momenti, superest caussa, cur adpellationes apud eos rarius adhiberentur: *Ordalio-*

33) *Baluz. I. col. 710.*

34) l. 2. pr. C. *quorum app. non recip.* (VII. 65).

35 a) *Lex Wisigothorum Lib. II. Tit. 1. § 23 ap. CANC. IV. 72.*

rum scilicet usus. Difficultatibus ambagibusque in definiendo numero, pondere, fide probationum judicialium posthabitis; in his ordaliis invenisse sibi persuadebant Germani efficacissimum æque ac facillimum veritatis investigandae remedium: quod, ut erant animi eorum rudes quidem, at vivo religionis sensu imbuti, non potuit non hujus ævi hominibus mirum in modum arridere. Re autem sic comparata, absurdum, quin imo ex eorum mente impium fuisset de adpellatione quaerere; quae enim sententia superior justiorve excogitari potuisset, quam Dei ipsius, qui Judex rei apparuerat? 35 b).

§. 2.

His per transennam quasi spectatis, in origine et incrementis adpellationum apud antiquos Scandinavos inquirendis et exponendis versabitur jam nostra opera. Eadem ra-

35b) Enatum tamen est ex ipsis Ordaliis peculiare quoddam adpellationis genus. Scilicet e *Joelis*, III. 2. rudes nostri majores repetebant notabilem illam *provocationem ad Vallem Josaphat*, medio aevo celebratam. De qua multi scripsere, inter quos nominasse sufficiat: *Adamum Cortreijum*, Auctorem tractationis *de Extrema Provocatione ad Constantissimum et Innocentissimum Tribunal Jesu Christi in causis civilibus atque criminalibus*. Ed. VI. Jur. 1742. Sed pertinet hoc ad forum poli, non vero forum soli.

tiones, quae effecere, ut provocationes apud antiquissimos et antiquiores Germanos essent vel inusitatae vel perrarae, non potuere non similem vim in res majorum nostrorum exserere. Domestica jurisdictio late patens: popularis praeprimis judiciorum forma: moderamen arbitrorum gratum acceptumque: procuratores invisī, rari 36): bella sae-

36) Non desunt in Historia Legibusque nostris indicia; unde colligi potest, Advocatorum sedulitatem majoribus nostris non perplacuisse. Sic omnia jura provincialia, excepto *Ostrogothico*, ni fallor, ignorant Procuratores. Neque hoc Jus eos admittit, nisi sub certis conditionibus: ÖGL RäfB. XIV. cfr. *STJERNHÖÖK* l. c. p. 72. Ex Rätteg. Process 1615 facile suspicari possis, Causidicos in Codice *CHRISTOPHORIANO* non memorari. Dicitur nempe in Art. XV.: *Om Parternes Fullmägtige. Ändock man icke finner något der om i Sveriges Lagh, hafver ock sällan häruthi Rijket varit tillåtit, at man hafver brukat Advocater och Procuratorer, uthan hvar och en hafver framstått sin Saak för Rätta thet bästa han hafver kunnat; likväl etc.* Cfr. tamen LL. JB. XV. et EdsöB. XXXIII. StL. JB. IX. et UpL. JB. IV. 5. praecipue vero *K. ERICS* Påbud om Räfstating 1413 § 9. in *HADDORPH. App. ad LL. Birc.* — Posterioribus quoque temporibus nonnumquam quaestio est mota de opera Advocatorum in judiciis inferioribus circumscribenda. Quod ut clarius innotescat, sequentia exscribere juvat: *Til thet 7:de skola alla i gemeen, såsom hvar och een i synnerhet, thertill förmante vara, som någhorlunda kan och lågenheet hafver, at sjelff uthi eghen Person dragha sin Kåromåhl och Saker för Rätta, i*

pe privata: *järnbyrd* unica fere verum exquirendi ratio. Quod etiam monumentis rerum coævis satis superque declaratur. Apud *Islandos* veteres adpellationes in usu non fuisse, adest testis, omni exceptione major, *ARNESEN* 37). Formam judiciorum in Svecia porro investigantibus videtur *RÅ-LAMB* 38) jam protoplastis fere adpellationes adscribere; *LUNDIUS* 39) eas apud Getas viguisse perhibet. Sed his accuratius examinandis et refutandis supersedeamus. *BURMANNUS* 40) omnia remedia juris ad ipsum *Odinum* auctorem referenda esse statuit; ast ego non credulus illi: adversatur nempe ejus opinioni non modo ipsa

så motto skonandes sina eghna medel som thertil upgåå, och förekommandes hoos Domaren al fäfang, onyttigh och aldeles skadeligh vidlyfftigheet, then största deelen af Procuratorer och Fullmechtighe mehra i betrachtande aff theras större Löön och Eegennyttigheet, ån egentelige Sakzens tarff sökia och upspinna: Ordning för Proc. vid Rådet i St.h. 12 Juli 1654. Cfr. K:gl. Br. 5 Oct. 1756 och K:gl. Åbo HofR. Univ. 28 Juli 1757.

37) *Hist. Inledning til den gamle og nye Islandshe Raettersgang, Kiøb. 1762. p. 602. passim.*

38) *Observationes Juris Practicæ. S:holm 1679 B. II. C. VII. p. 129.*

39) *Zamolxis Primus Getarum Legislator. Ups. 1687. pag. 170.*

40) *Critisk Afh. om Prov. Lagarnas ålder. K:gl. Witt. Hist. o. Ant. Acad. Handl. VI. 206.*

rei ratio, a nobis antea jam indicata, sed antiqua etiam Historia Svecana, in qua, ut opinor, nec vola nec vestigium hujusmodi adpellationis exstat. Placet nobis magis *STJERNHÖÖKII* sententia, a qua tamen nonnihil dissidemus: *Judicia veterum*, inquit Vir Consultissimus, *ut alia omnia, penitus simplicia fuerunt, ignorata omni provocatione, et pluribus, quae ad eam necessario instituendæ fuerunt, Instantiis 41)*. Miscuit sic adpellationes et instantias, res olim dissociabiles. Negari quidem nequit, diversa apud majores nostros jam exstitisse judicia, sed hinc temere putaveris, talem relationem s. necessitudinem, qualis nunc superiores inter et inferiores intercedit instantias, jam tunc viguisse. Erant pro varietate caussarum, plus minusve gravium et publicarum, varia quoque instituta fora, fere coordinata, quorum tamen fines terminique haudquaquam distincte ita erant constituti, ut eos numquam excedere licuisset. *Concurrentis*, ut dici solet, erat jurisdictio, ita ut Judice pro tribunali sedente, aliæ etiam caussæ, quam quæ ad ejus competentiam regulatim pertinerent, pro re nata disceptari possent, si partium commodum id postularet, vel res moram non pati posse videretur. Eam in toto orbe septentrionali antiquitus fuisse judiciorum rationem, Legum Historiarumque fragmina abundanter ostendunt. *Islandorum* jura optionem fori

41) l. c. p. 27.

inculcarunt, notante *ARNESEN* 42), cujus verba, ut ad rem nostram apprime facientia, subtexere haud pigebit: Idem fere apud *Danos* invaluisse, *Leges Scanicæ* non uno loco evincunt 43). Neque desunt argumenta, quæ commonstrent, eandem quoque antiquis *Svecis* placuisse Philosophiam. Quod ut eo clarius adpareat, silvam exemplorum conge-

42) L. c. p. 125. *Man kand sige, at de fleeste, ja næsten alle Sager i Ulfliots Lov, straxt efterat Landstinget var bleven insdtiftet, havde deres privilegerede Værneting, saavidt Folk i de Tiidethavde Frihed til at indstøevne alle betydelige Sager, nu til Hiemtingene, nu til Landstinget, liigesom de tænkte det var dem meest fordelagtigt. Graaegasen tilstøeder og udtrykkelig, at støevne alle Sager, hvad enten man vilde til Foraars-Tingene eller Landstinget, og naar 2 havde den samme Sag at fore, da blev den anseet som retmæssig Sagsoger, der vilde instøevne liige til Landstinget.*

43) SKL. IV. 1, 3, 6, 9. Notabile vero est, Paraphrasin *ANDR. SUNONIS* (*Leges Provinciales Terræ Scanicæ a Waldem. I. A. 1163 sancitæ; Latine redditæ* insert. *WESTPHAL Monn. Rer. Germanic. T. IV. coll. 2029*) ad loca allata de tali concurrentia judiciorum nil continere; quæ res, inter alias, probare videtur suspicionem *GRIMMII*, *ANDREAM SUNONIS* in vertenda lege Scanica ante oculos habuisse antiquiorem jam deperditum codicem, nullo niti fundamento: vide *Literatur d. altnord-Gesetze p. 89, in Zeitschr. f. geschichtl. Rechtswiss. herausg. v. SAVIGNY, EICHHORN u. GÖSCHEN. B. III. Heft. I. Berl. 1816.*

rere libet. *Will man läghersbot utsökia, tha skal han til Härasthing farä eller Lanzthing 44). Will eigh Bonde laghböta, tha skal Huspreo takä ok a bar binda, til Things förä, firi Allar Götä eller Häräd 45). Vil ma-ther äller konä arftaknä otholsjorth sinä säljä, othol vatn äller othol vatnvärk, the ok arftakin äro, tha skal thän säljä vil arfveum sinum laghbyutha a Lanstthingi härath äller fyärthunx 46). Eadem libera judicii electione usos quoque fuisse OSTROGOTHOS, in eorum Lege loca bene multa declarant. Tha ma han til thingx fara ok dom Konungx taka ällä Laghmans 47). Ta skulu fränder theras til thinx fara ok kiära firi Kununge älla Laghmanne 48). Wil man giwa sino frillubarne naquet, Tha a han fara til lionga thinx ällä firi Kunung — — —, ok holda ther fäst at fire Kunung ällä Laghmanne 49). Tha skal Kununger ällä Laghman nämna til män af häradhena 50). Tha ägher Kununger ällä*

44) *WGL. TmB. XIII. Codex Juris WestroGoth. ed. BRING. 64.*

45) *WGL. TjB. IX. 1.*

46) *Cod. J. VG. ed. BRING. p. 36. Haec dispositio de- sideratur in editione Stjernhjelmiana.*

47) *ÖGL. GB. VIII. pr.*

48) *ÖGL. GB. XIX. 1.*

49) *ÖGL. ÅB. VI. pr.*

50) *ÖGL. BB. VIII. 3.*

Laghman thöm döma 51); Denique excitemus locum rem nostram egregie illustrantem: *Thessa mal aghu a Fiärdunx nämnd slitas. All thrämärkes mal laghstämd och lagh kalladh til, än tha äru egh jorda delur ok eghär lionga thing förstämt. Tha an thet ar förstämt, tha kumber thet egh til fiardunx nämnd. 52*). *E Lege quoque Uplandica subjungere placet statutum ad materiam præsentem dilucidandam faciens: Alt thet mander köpir jord aff andrum, Tha skulu fastar giwas a hundaris thingi, äller a Fulklands thingi, at kirkiu fore soknamanum, äller at afkiännu thingi 53*). Neque hanc concurrentiam judiciorum *Jus Christophorianum* penitus sustulisse pro explorato habemus. *Äro ey Thing inne, skiäre tha Laghman eller Häradshöfdinge Budkafle up, och stäme almänt Thing samman. — Döme tha Laghman eller Häradshöfdinge them 54*). Och ägher *Laghman uppa alla sina dooma Breef giwa a Swensko, hvät heller wädhiat warder under han eller ey 55*). *Kan köpe fore Laghmanne göras, Tha skal Laghmader sit bref a giwa 56*). *Kyäre sik a förstæ thinge Laanz-hundaris*

51) ÓGL. RåfsB. IV. 1.

52) ÓGL. RåfsB. III. pr.

53) UplL. JB. IV. 1. cfr. IX. 1.

54) LL. KB. XXVI. 1. cfr. 2.

55) LL. TmB. XI. 1.

56) LL. JB. XI.

eller Fyærthungs, — — celler innan næste syæx vikum, for os syælwum eller for thömvara dom hawa 57). Quæ legis dispositio est verbo tenus ex Edicto R. *MAGNI* dat. Ups. 1544 repetita 58).

Ex his, quæ sic disputata sunt, sequi existimamus, probe esse distinguendum inter pluralitatem judiciorum ab una parte, et ab altera seriem istam et per gradus dispositum ordinem Instantiarum, qui solus id efficere potest, ut ab una parte vera eminentia, ab altera subjectio adsit: in qua re substantia ipsa adpellationum residere nobis videtur.

§. 3.

Non comitiis judicat semper populus sed movetur plerumque gratia; cedit precibus; facit eos, a quibus est maxime ambitus; denique, si judicat, non delectu aliquo, aut sapientia ducitur ad judicandum, sed impetu nonnumquam, et quadam etiam temeritate. Non est enim consilium in vulgo, non ratio, non discrimen, non diligentia 59); cumque nulla dominatione demo-

57) LL. KB. XXXVI. pr.

58) *HADORPH. App. ad. LL. Birc. p. 17.* Neque jus, quo nunc vivitur, fora optionis prorsus ignorat; ex gr. *R. B. X. 4. 5. 6. 8. Kgl. Res. Allm. Besv. 21 Jan. 1748. § 1.*

59) *CICERO Or. pro Cn. Plancio. IV.*

cratica capitalior Reipublicæ pestis existat: non possumus quin felici rerum conversione id factum esse contendamus, quod apud plerasque jam Europæ Nationes democraticæ in civitate regenda formæ vel penitus sint abolitæ, vel arctis saltem circumscriptæ cancellis. Ea vero laus et gloria Hierarchiæ mediæ ævi derogari nequit, quod et ab una parte in id omni animi impetu incumberet, ut, quantum per tristitiam et miseriam temporum fieri posset, ingravescenti Aristocratia obices ponerentur, et ab altera prospiceret, ut *illa concionalis hirudo aerarii, misera ac jejuna plebecula* 60), quæ civitati juxta ac sibi male consulere solet, ab administratione rerum publicarum removeretur. Et, si tandem rite aestimemus atque judicemus, æquabile illud temperamentum, quæ una res est ad bene beateque vivendum necessaria, inveniri nullo alio pacto posse, quam ut Reges, qui sunt divinitus dati ad populos pietate et justitia continendos, idonea valeant potestate et auctoritate, nescio an id Hierarchiæ praeprimis debeamus? Sed operosam istam disquisitionem non patiuntur fines nostri libelli. Id solum paucis monere attinet, quod, consentiente omnium fere æquorum judicium et Scriptorum auctoritate, omnis nostra res judiciaria fructus perceperit laetos et uberes ex prisca illa, multis quamvis nimis invisâ, Hierarchia, cujus ope consiliisque inprimis fa-

60) CICERO *Ep. ad Attic* I. 16. Ed. Bip. VIII. 105.

ctum est, ut certis stabilibusque nunc nobis uti liceat jurium formis⁶²). Postquam scilicet *IRNERIUS*,

62) De Hierarchiæ vi in commutandam iudiciorum faciem, salubribusque effectibus in omnem Europam inde profectis, digna sunt, quae attente reputentur, apud *ROBERTSON Hist. of the Reign of the Emp. Charles V.* Bas. 1793. Vol. I p. 69. *RÜHS Gesch. d. Mittelalters*, Berl. 1816. p. 383. *HALLAM Darstell. d. Zustandes von Europa im Mittelalter*; übers. v. *HALLAM* Leipz. 1820. II, 80. *PLANCK Gesch. d. christl. Kirchl. Gesellschafts-Verfassung* I, 308; II, 254, 288, 319; III, 538, V. 249. *EICHHORN Gesch. d. Cult. und Liter. d. neu. Europa* I, 347, 362, 462. Ne vero hoc gratis dixisse videamur, juvat sequentem locum *EICHHORNII* exscribere: *Um dieselbe Zeit erkannte man das Unschickliche in dem Prozessgang bey den Layen, das Trügliche und Ungereimte der Ordalien und gerichtlichen Zweykämpfe, das Ungerechte und Gewaltsame, das öfters in der blos summarischen Verfahren lag, das Willkürliche in den meisten Rechtsprüchen der Layen-Gerichte. Hingegen bey der Geistlichkeit und von den bischöflichen Gerichten waren schicklichkere Formalitäten üblich, ein ruhigerer Gang der Untersuchung, ein umständliches Verhör der Zeugen, ein bedächtiges Vergleichen ihrer Aussagen, der Gebrauch mehrerer Rechtshülfen die aus dem römischen Recht in das canonische gekommen waren, eine grössere Billigkeit und Gleichheit; kein anderes Recht für den freyen Mann und den Leibeigenen wie bey den Layengerichten, vor denen der Leibeigene in vielen Fällen gar kein Recht erhalten konnte: mehrere einander subordinirte Ge-*

lucerna illa jurisprudentiæ, innumero discipulorum, ex omnibus fere Europæ regionibus confluentium, cinctus choro, Bononiæ jus profiteretur, ejusque fama late per omnem Europam pervaderet, studium Juris Romani reviviscere coepit. Crescente sensim potentia Paparum, coepit et usus juris Romani latius atque latius serpere, cum scilicet Papæ, quorum haud pauci et ipsi Juris civilis inclaruerunt peritia, (ut ex. gr. ALEXANDER III qui Bononiæ jurisprudentiam erat professus ante quam in sedem papalem eveheretur⁶³), multa Juris instituta

richtshöfe, welchen Appellationen von den niederen an die höheren und Verbesserung der richtlichen Aussprüche möglich machten, da hingegen bey den Judiciis parium der Layen keine zweyte Instanz statt hatte, in dem der weltliche Baron seinen Ausspruch gegen jeden, der seine Gerechtigkeit bezweifeln wollte, mit dem Schwerdt vertheidigte. Die ganze Prozessordnung, welche bey den Geistlichen gewöhnlich war, wurde in den bischöflichen Gerichten auch bey den Layenprozessen beobachtet: und dem unbefangenen Menschenverstaude leuchtete es ein, dass die bischöflichen Gerichte einen grossen Vorzug vor den Layengerichten hätten, und man zog sie in den Zeiten, da die theologischen Gründe für die Gerichtsbarkeit der Geistlichen kein Gewicht mehr hatten, ihrer schicklichen Einrichtung wegen den Layengerichten vor.

63) C. ZIEGLERUS *Diss. de Origine et Incrementis Juris Canonici*, in J. P. LANCELOTTII *Instit. Juris Canon. c. not. Var.* Halæ 1717. p 50.

e Legibus Romanis in *Jus Canonicum* adoptarent. Sic rector ordo aliaque melior forma judicialis e Jure Canonico in secularia invehi judicia paullatim coepit. Sic in alieno foro litigabat hinc populus illinc dominus Feudalis; quo factum est, ut dilataretur Magistratum Regionum jurisdictio et auctoritas, vitæque et vigor pristinus Jurisprudentiæ redderentur. Leges scriptæ: ordalia abrogata: tenor probationum præscriptus: necessitudo et concatenatio judiciorum, a rege plus minus pendentium: *Adpellationum* denique usus: en primas lineas perbrevis, at veræ, præsentis argumenti historiæ.

§. 4.

In Svecia quoque *Jus Canonicum* et *Civile* insignem omnino vim in mutandis et efformandis majorum nostrorum legibus habuerunt; quippe in legibus Patriæ priscis condendis et scribendis Clericorum opera atque adjumenta haud raro adhibita 64); eorumque industria in negotiis administrandis civilibus eo magis necessaria omnibus visa, quo certius constet, Laicos plurimos non modo ignorasse scribendi artem, sed etiam non calluisse Linguam Latinam, qua Litteras s. sententias Judiciales, ut cetera diplomata iis temporibus conscri-

64) Sic ex. gr. inter Conditores Juris Uplandici enumeratur *Måstär Andris, Prowäst af Upsalum Upl. Stadf. cfr. Föret.*

bere moris erat; unde quoque factum est, recte id observante *RABENIO*, ut in Actis medii ævi *Klerk* saepenumero denotet *Scribam* 65). Clericos patronos caussarum etiam aliquando egisse ad fidem est primum 66). Neque *Jus Romanum* in Svecia prorsus incognitum fuisse, testatur Historia. Sic *FOLKUNGICI Lege Julia de Majestate* rebellionis condemnabantur 67). Et *Juris Civilis* et *Canonici* meminit Rex *BIRGERUS* his verbis: *Fore thässum faldum giörs vmskipte badhi i Kirkiu rätt ok Kiäsare laghum* 68).

Ex iis quae supra disputavimus, facile jam adparet, e quo fonte nos *Adpellationes* repetendas esse arbitremur: e Jure Canonico puta. Et sic revera deprehendimus hoc institutum prius obtinuisse in Judiciis Ecclesiasticis, quam in Legibus secularibus mentio ejus occurrat et *Ad-*

65) *RABENIUS De Antt. WG. Legiferis. Resp. Frölich. 65. IIIRE Gloss. SvG. v. Klerck. Gloss. man. v. Clerici* (5. 7.) T. III, 475. 474.

66) Cfr. *Litt. Greg. IX. d. VIII. Id. Febr. a. VII. (6 Febr. 1234)* recens. a *PORTHAN Bull. p. 28. N:o 21.*

67) *Litt. D. Bened. VIII. Kal. 1282 ap. LAGERBRING S. R. H. II. pp. 578 (8). 581 (4). Cfr. Rülis Gesch. Schwed. L. I. 249. (GRANBERG) Skand. Hist. und. Konung. af Folk. Att. D. I, 65.*

68) *Upl. Stadt.*

pellationes in Bullis Papalibus jam circa medium et finem sec. XII ac initium sec. XIII saepe nominantur 69). Sed *Lege Gothlandica* Provinciali, quae inter antiquissimas merito est referenda 70),

69) Ex. gr. *Bulla ALEX III. 26 Juli (1165? cfr. CELSE Bull. p. 42 N:o 19) ap. ORNIIJELM Hist. Eccl. 540. — INNOC. III. 16 Nov. 1204 ap. CELSE p. 49. N:o 7. — INNOC. III. 17 Nov. 1208 ap. CELSE p. 52, N:o 15. — INNOC. III. 15. Cal. Febr. 1216. ap. WILDE II. Su. Pragm. 381. — HONOR. III. 1 Febr. 1217 ap. CELSE p. 55 N:o 4. — HON. III. 7 Aug. 1219. ap. CELSE p. 56 N:o 6. — HON. III. 3 Nov. 1220. ap. PORTH. l. c. p. 11. N:o 15. — HON. III. 10 Dec. 1226 ap. PORTH. p. 20, N:o 48. — GREGOR. IX. 6 Febr. 1234. ap. PORTH. p. 28, N:o 21. Quid? quod si WILDIO S. II. Pr. 425, DALINO S. R. H. II. 548 et LAGERER. S. R. H. III. 75, 177. esset credendum, Rex ipse ad Papam provocaverit. Sed videtur fuisse non vera adpellatio, sed simplex modo protestatio.*

70) Quoniam antiqua Legisteria, ut observat Cons. CALONIUS in egregio suo Opere *de Prisco in Patria Servorum Jure* p. 179. not. a, *varie interpolata saepiusque revisa ac emendata* sunt, res est operosa, tempus, quo unum alterumve eorum compositum sit, indagare. Sed quamquam ita sit, eo minus BURMANNO, l. c. p. 229. accedere dubitamus, qui *Legem Gothlandicam provincialem* vetustam valde esse existimat (etiamsi argumenta, quibus nititur haec ejus sententia, omnia probare non possumus), quod Cons. CALONIUS ipse etiam hanc legem inter antiquissimas annumerat, cfr. Diss. c. p. 16. — Inter eos, qui scri-

adpellationum ne quidem indicium adest. Neque mirum; nam constat, Jus Canonicum in Svecia non admodum altas egisse radices, prius quam in memorabili concilio, *Skenningice* a:o 1248 habito, auctore *WILHELMO SABINENSI*, praecipiebatur *Archiepiscopo Upsaliensi et Suffraganeis omnibus in virtute obedientiae, ut infra annum habeant et possideant, dum vixerint, jure proprie-*

psere de aetate Legum provincialium, justa censura notandus est *AUCTOR ANONYMUS Tractatus*, cui titulus *Kort Öfversigt af Lagkunskapens Litterärhistoria i det nyare Europa*, et legitur in *Juridisk och Ekonomisk Läsning*, 1:sta H. Ups. 1815. p. 12. Quae sc. de his Legibus profert portentosa omnino sunt. Sic dicit ex. gr. *Legem Uplandicam* esse haurum recentissimam, licet in trivio sit notum, hanc compositam esse a:o 1295, *Legem vero Sudermannicam* a:o demum 1527. Porro *Jus Dalicum* antiquissimum esse perhibet, quamquam Rex *BIRGERUS* in hac lege memoretur *Dall. TmB. 29*; Inter Antiquas *Leges* excitat *R. MAGNI GårdsRätt af år 1285*, edictum quod nunquam exstitit; denique enumerat inter has *Leges* etiam *Landslagen af K. MAGNUS BIRGERSON*, sed *Jus Christophorianum* prorsus ignorat. Pretiosissimum tamen hujus Auctoris diligentiae et eruditionis specimen in notula legitur, ubi dicit: *Sju af dessa utgåfvos af den store Stjernhjelm, under titel af Swerikes Rikes Lagböcker, Stockh. 1686. fol.* Ad quem locum observandum est: 1:o hae leges sunt 8, non vero 7; 2:o *Stjernhjelm* unicum modo *Legem*, Westrogothicam sc., edidit; 3:o *Stjernhjelm* jam a:o 1672 mortuus est.

tatis librum *Decretalium*, secundum ultimam compilationem, quæ facta fuit tempore venerabilis bonæ memoriæ Gregorii Papæ noni, ut studeant in eo, secundum quod eis Dominus gratiam ministrabit 71). Qua dispositione factum, ut studium Juris Canonici lætius lætiusque in Svecia effloresceret, et, successu temporis, placita ejus in fora quoque secularia paullatim sese insinuarent.

§. 5.

In iis, quæ sic qualiterumque congressimus, nobis consentientem habemus etiam Consult. *LAGERBRINGIUM*, qui adpellationes e Jure Romano et Canonico profectas esse suspicatur 72). Ast vero argumentum, quod ad opinionem suam fulciendam affert, non ab omni parte inexpugnabile nobis videtur. Dicit scilicet, et qui ei adstipulatur, *TIDGRÉN* 73), in *Lege Westrogothica* nullum adpellationis indicium apparere. Verum quidem

71) Statuta Schenningiensia, quorum latissime per omnem Historiam Svecanam patet usus, edita sunt, ut ceteros taceam, a (*TROIL*) *Skrift. och Händl. til Upl. i Sv. Kyrko och Reform. Hist.* II. 507. cfr. *ESTRUP Idea Hierarchiæ Romanæ, qualis Sec. XII. in Scandinavia præsertim exstiterit, gestis legationibusque Guilelmi Sabini illustrata.* 1817. p. 127.

72) *S. R. II. D. I*, 587. cfr. *II*, 711.

73) *Westergöthlands Hist. och Beskr.* Stockh. 1787. D.

I, p. 57.

est, in *Titulo de Judiciis* (TmB), ubi de remediis Juris commodissime statuere posset Legislator, frustra quaeri adpellationis mentionem; sed tamen omni de hoc instituto constitutione non caret laudatum Jus. Leguntur scilicet in Tit. de Ecclesiis haec verba: *Sigher Madher sik eig rätlrika fäldan wära fore Biscupi sak, hawri Dagh til första Landzthing. Wil han kalla sik vndir högra Domara, hawi ther til Manade Dagh; Hawir han eigh tha ordelt sik, tha ma Biscuper forbuda* 74). Sed fateamur, oportet, hoc statutum adpellationis esse nonnisi scintillulam. Vergente autem ad occasum seculo XIII, exstantiora hujus rei vestigia occurrunt. Scilicet, ni valde fallimur, instituti hujus, ad fora secularia adcommodati, primam et expressam mentionem inveneris in Litteris Regis MAGNI de leuandis Ölandorum oneribus dat. 4 kal. Jan. 1281 75); ubi, inter alia, haec leguntur: *Eorum sententiis stare praecipimus omnes in omnibus causis secularibus, nisi sub alicujus certae summæ periculo, de qua partes convene-*

-
- 74) *WGL. Kyrk. B. XVI. 4. cfr. BB. VI. 4. X. 3. XII. 1. Kalla sik* esse traductum e prima et originaria significatione vocabuli: *adpellare*, manifestum est. Ceterum haec legis provisio docere videtur, Hierarchiam ad summum culmen tum quidem adhuc non fuisse erectam.
- 75) Leguntur in *Act. Sv. 1721. p. 222* et in (*ÅSTRAND*) *Beskrifn. öfver Öland, Ups. 1768. p. 219*, libro, ab Editore ejus, *S. L. GAHM*, insertae Prostant quoque, sed truncatae, ap. *LAGERBR. S. R. H. II. 612.*

runt, danda ab eo qui succubuerit, litigantes causam a Proloquutoribus 76) ad Legiferum, a Le-

76) Vocabulum *Prolocutor* deprehenditur in multis medii aevi documentis, videsis ex gr. *GIÖRWELL Thes. Sveog.* T. I. F. I. Holm. 1759. p. 59. *Act. Litt. Sv. I.* 556, 558., *O. Rabenius de Antt. WG. Legiferis, Sylloge Monn.* N:o VI. p. IX Sed potestas genuina hujus vocabuli adhuc non est explicata. *DU CANGE* vertit per: *Advocatus, Caussidicus*, vide *Gl. Man.* v. *Proloqui* T. V, p. 478.; sed significatio ista in res Svecanas non cadere videtur. — *RABENIUS* in *Diss. prox. c.* p. 54. putat, potestatem tribunitiā hac adpellatione indicari; et existisse ideo et *Prolocutores Provinciales*, s. *Lagmannos*, et *Prolocutores Territoriales*, s. *Judices Territoriales* (*Häradshöfdingar*). Ad *Prolocutores Provinciae* quod attinet, facile intelligitur, *Virum Consult.* respexisse ad *dipl. N:o VI.* et verba ibi occurrentia: *G. Wesgothorum Legifer et Prolocutor de Provincia Kakynd*; ast vero in errorem sic est inductus. Nam *Provincia* in documentis antiquis non semper significat *Lagsaga*, sed aliquando *Territorium, Härad*; ut ex gr. in hoc diplomate. Certa equidem res est, *Kakind* non fuisse, neque esse *Lagsaga* (quam ob causam in rubro diplomatis recte dicitur: *Territorium Kakind*); similiter, in *Diplomate*, a *Rabenio* in lucem protracto, et *GIÖRWELL Thes. Sveog.* inserto, *Sigfridus* vocatur *Prolocutor Provinciae Wartosft*, quamquam notissimum sit, *Wartosfta* non esse nisi *Territorium*. *Prolocutorem* itoque numquam, significare *Lagmannum* (saltem in documento isto de *leuandis Ölandorum* oneribus *Prolocutor* a *Legifero* expressis verbis distinguitur), sed semper reddi debere per *Häradshöfding*.

gifero ibidem ad Legisferum Osgothicum, aut nostram audientiam duxerint deducendam. Atque deinde in omnibus fere Legibus Provincialibus adpellationes memorari, neminem fugere potest his in rebus vel mediocriter versatum.

§. 6.

Consideravimus hactenus *Adpellationes*, quoad earum origines. Devolvimur itaque jam, justo rerum observato ordine, ad earum progressionem et incrementa pro modulo virium cognoscenda.

höfding s. Domare nobis est persuasum. Si vero originem hujus adpellationis fusius rimari velis, recurras ad LL. JB. X. ubi de confirmatione permutationis et venditionis fundorum agit Legislator; et inter alia sancit: *Här adzhöfdinge skal fore skilia och nåmpna then man sigh jordene afhänder.* In his autem verbis *fore skilia* latet *Prolocutoris* genuina notio. Scilicet Judex respectu hujus officii adpellabatur *Forskælaman*, vel latine *Prolocutor*. Ad hanc rem probandam excitare lubet verba quædam e *Litt. Verditionis Emtonis d. 8 Sept. 1330, Regist. Eccl. Aboens.* Fol. 115 inserta, et quæ ita sonant: *Joh. Stryk, qui hujus scotacionis exstitit proloqutor, in wlgari Forskeleman nuncupatus.* Neque hic prætermittenda sunt verba, quæ in alio diplomate d. 17 Febr. 1555, occurrunt: *cum jure proloqutorio dicto fasta.* V. LILJEGREN *Fört. öfver en Saml. af Permbref uti H. Exc. Gr. v. ENGSTRÖMS Bibl. Stoch. 1819. N:o 12. p. 8.*

Ast vero ut cramben bis coctam recoquere taedet, operam in eo ponendam esse duximus praecipuam, ut ea solummodo momenta hujus argumenti, quae ab aliis scriptoribus vel prorsus neglecta, vel minus accurate expensa et examinata videantur, attingamus; praemissis nonnullis, de antiquo Judiciorum in Svecia ordine et forma.

Notissimum est, communem omnium fere antiquiorum Doctorum fuisse opinionem, quod Judicia, saltem inferiora, non conflata essent pluribus personis, junctis s. mutuis officiis, sed ita instructa, ut probatio facti *Nembdæ*, applicatio vero legis *Proesidi Judicii* incumberet. Est vero haec theoria non ita pridem oppugnata a Celeb. *GEYER* 77)

77) "*Den af våra Jurister efter Sjernhök antagna satsen att Nämnden egenteligen blott ransakade och Domaren dömdde, är utan grund. Svea Tidskrift för Vetenskap och Konst. 1 H. Ups. p. 190.* Observandum vero est, quod, quia sententia de diversis *Nemdae* et *Judicis* officiis nititur, ut puto, ipsis legibus, ejus origo, *STJERNHÖÖKIO* non adscribi debeat. Neque *STJERNHÖÖKIUS* is auctor est, apud quem hanc sententiam primo reperimus allatam. Notum equidem est immortale *STJERNHÖÖKII* opus anno 1672 fuisse impressum. Ast vero jam anno 1652 *Consult. JOH. GARTZIUS*, in *Diss. hic Aboae ventilata*, cui titulus: *Exercitatio ad Processum Judicariam Directa* eandem fere, ac *STJERNHÖÖKIUS* 20 annos p. de *Nemdae* et *Judicis* munere, pronuntiat sententiam. Sed erat haec sententia non *STJERNHÖÖKII* tantum, neque *GARTZII*,

et *ANONYMO* quodam 78); ab illo nullis allatis argumentis, ab hoc vero quibusdam, sed iis,

verum omnium hoc aevo Jurisconsultorum. Quod negari nequit, ubi legeris *Processum Judiciale* eller *Tingmåla Rått* som achtas och hållas skall å Håradets och Laghmans Tingh, Reginae jussu consignatum, ni fallor, circa medium sec. XVII, a *G. STJERNHJELM, ERICO OLAI BALINGH, JOHAN OLUFFSSON DALEKARL (STJERNHÖÖK) et DANIEL FIGRELIO*. Et excitasse haud abs re erit sequentia verba: *Når nu lagliga och ordentliga alt föregångit åhr, som wara böör och målt år, tå äger Domaren delomännerna afferda, våhl som ock heela meenigheeten om saken år af stort betånkandhe, eller skal han sielf med Nåmbden gå i nåsta kammar, om så år lågenheet til, eller dagen derefter om morgonen förr ån meenigheeten inlåtes i Tingsstugan, åfråga Nåmbden, om dhe rått hafva antagit och förstådt saken. Sedan skall han dem tideligen framstålla knuten, hvaruthinnan heela tråtan består; Och sidst skall han låtha dhem omrösta hvar för sigh, begynnandes på dhen nedersta alt upåth, in til dhen fremsta, och hvar såger hvadh honom synes om målet, med hvadh skiål han kan frija eller fålla: hvilket Domaren skal medh åhygiu tilhåra och betrachta. Nu kan Nåmbd ey såmia hvadh 7 af nåmbden godt finna och skiålligt vara godt och gilt, dhen och 6 af nåmbdene vårja eller saaklöösan giöra, vare vardt och saaklöös: hvem the ej vårja vare fålder. Sedan skal Håradshöfdinge Lagh finna, och der efter en skrifteligh domb författa, den han til nåmbdens förbåttrande skal upp-*

quantum nos saltem perspicere valemus, ita comparatis, ut omnes nodos jam expeditos esse neutiquam censeamus. Omnia illa nunc articulatim et ex professo examinare non est hic nec locus, nec animus; postulat tamen rei, a nobis explicandae, ratio, ut quaedam huc spectantia moneamus. Primo quidem sagacissimos viros fugisse videtur, quanta vis argumenti in eo resideat, quod Praeses Judicii (Häradshöfding) in quibusdam Legibus Provincialibus insigniatur nomine: *Domare*; nulloque unquam alio 79). Mirum vero, quin immo et absurdum fuisset, si personam, cui nulla iudicandi potestas competiisset, *Judicem* tamen adpellarent. Hocque jam argumentum satis superque probare videtur, si non omnes, certe tamen primarias jurisdictionis partes ad eum pertinuisse. — Ulterius quod attinet ad *Legem Helsingicam*, ab Anonymo isto excitatam, ea tantum abest ut ad ejus opinionem confirmandam valeat, ut potius, notionibus rerum distincte stabilitis, ad eam labefactandam conferre

läsa för dhem och sedan i Domboken uppteckna, och således alt är öfverlagdt och färdigt, skal Domaren i sitt vahnliga domaresäte, låtha delomännerna komma för Rätten igen, der han i heela omstående byvahrn skal upläsa domen ur boken, hvilken han sedan, dhem som det begärer, för billigt återhåldh, skrifteligen åger meddela. C. XVII.

78) Ett och annat, om Corporationer, Privilegier, Nämnd i Domstolar etc. etc. etc. Stockh. 1822. 25.

79) UptL., SudL., WmL., DalL.

videatur. *Järnbyrd* skulde aldri optare vara, ok toks therfore — — tolf manna nämpd, um thön mal *Järnbyrdä* mal waru 80). Quidnam vero erat *Järnbyrd*, (*Examen ferri*)? Eratne sententia (dom)? Id nemo sanus umquam contendat, nisi Documenta, Confessionem propriam et caetera *Laga bevis i hvarjehanda mål* 81) ad sententiarum genus retulerit. Erat itaque *Järnbyrd* veritatis exquirendæ adminiculum; et sensus allati loci ita debet explicari: *In locum r̄ Järnbyrd subrogabatur aliud probationum genus, Nemda* scilicet. Eodem modo Rex *WALDEMARUS* ordalia sustulit, et alia probationum genera ipsis ut succederent præcepit 82); et, quod sententiæ nostræ confirmandæ egregie inservit, *BIRGERUS JARL Järnbyrd* apud Ostrogothos abrogavit, ejusque loco adoptavit *Compurgatores* 83). An vero, quæso, *Compurgatores* erant *Judices* habendi? — Adplicationem legis totam ad τὸν *Häradshöfding* pertinuisse, *Nemda* penitus exclusa, facile quoque

80) *HelsL. AB. XVI. pr.*

81) *RB. XVII. rubr.*

82) *Um Järnbyrda Förbod. SkL. p. 57 cfr. P. KOFOD ANCHER saml. jur. Skrifter D. 2. Kiöb. 1808. p. 802.*

83) *ÓGL. EdsöB. XVII, 1.* — Hic in transcurso quasi moneamus, ad quaestionem de *Nemda* obscurandam haud parum contulisse, quod *STJERNHÖÖKIUS* ceterique falsa usi sint argumentorum dispositione. Pertinet sc. quaestio haec proprie ad *probationes*, sed *STJERNHÖÖKIUS* tractat eam in Capite, quod agit *de Judiciis*.

colligitur ex sequenti Juris *Christophoriani* provisione: *Nu komber Bonde til Things, och bedhis aff Häradzhöffdingia Lagha Doma; Sigher han sigh ey wita Lagh om thet måål, Thå må han thet upsättia, och huxa sigh om til nästa Tingsdagh: Thå ägher Häradzhöffdinge honom Lagh döma. — — Uthan han for Tinge svär, — — at han ey Lagh weet om thet maäl* 84); quisque videt de Nemda nullam mentionem hac lege esse factam, et *jurisperitiam* a solo Häradshöfding postulari. Quod ut eo clarius adpareat, juvat consulere Jus Municipale: *Nu komber man til Rådstufou, ok bedis lagha doma aff Fogatanum, Borgmestorum och Rådmannum* etc. 85): unde perspicitur hic non, ut ruri, a solo Præside Jus quærendum esse, sed a toto Collegio; diversa prorsus nempe erant judicia municipalia a provincialibus, ita scilicet, ut etiam illa constarent pluribus membris, sed quæ non, ut ruri, functionibus gauderent diversis. — Insuper quoque crediderim, quod, ut recte etiam *STIERNHOOKIUS* 86) observavit, ex

84) *LL. TmB. XXV. KOF. ANCHERUS, saml. jur. Skrifter, D. II, 854.* testatur simile etiam quid apud *Danos et Norvegos* in usu fuisse. Neque abhorret a fide, hanc ampliationis rationem e placitis Romanorum esse profectam.

85) *StL. RådB. XIII.*

86) *L. c. p. 57.* — Haud tamen scio, an in eum errorem aliquando inciderit vir Consultissimus, ut inter Nem-

ipsa adpellationum ratione, officiorum Judicis et Nemdæ differentia clare eluceat. Sed de hac re commodius infra disputabitur.

§. 6.

Ut disparia erant Judicis Nembdæque munera, ita etiam adpellationes unius ejusdemque naturae esse non potuerunt; neque erant. Scilicet alia res est *probationem* impugnare, alia improbare *sententiam ipsam*. — Nemda autem in sui muneris functione nullis erat adstricta determinatis fixisque regulis, sed in conscientia membrorum unicum habuit agendi normam, vel *subjectiva* modo justitiae et honesti principia, imis animi latentia, Nembdæ erant observanda. Rem ita sese habuisse, colligitur ex ipsa natura hujus instituti, a *FEUERBACHIO* accurate examinata (87); et comprobatur exemplo aliarum gentium, quæ hoc institutum receperunt; inter quas nominasse sufficiat *Anglos* (88) et *Gallos* (89). Ut vero ratio Nembdæ hoc nomine eo penitus perspiciatur, haud abs re erit recitasse locum

dam et Compurgatores non satis curate distinxerit; ex gr. pp. 55, 56. Sed fatendum est, hanc rem maximis tenebris esse offusam.

87) *Betrachtungen über d. Geschwornen Gericht*. Landsh. 1815. 23.

88) *FEUERBACH* l. c. 25.

89) *FEUERBACH* l. c. 125. alibi que pass.

e Gallorum Jure novello: Avant de commencer la délibération, le chef de jurés leur fera lecture de l'instruction suivante, qui sera, en outre, affichée en gros caractères dans le lieu le plus apparent de leur chambre:

“La loi ne demande pas compte aux jurés des moyens par lesquels ils se sont convaincus; elle ne leur prescrit point de règles desquelles ils doivent faire particulièrement dépendre la plénitude et la suffisance d'une preuve: elle leur prescrit de s'interroger eux-mêmes dans le silence et le recueillement, et de chercher dans la sincérité de leur conscience, quelle impression ont faite sur leur raison les preuves rapportées contre l'accusé, et les moyens de sa défense. La loi ne leur dit point: Vous tiendrez pour vrai tout fait attesté par tel ou tel nombre de témoins; elle ne leur dit pas non plus: Vous ne regarderez pas comme suffisamment établie, toute preuve qui ne sera pas formée de tel procès-verbal, de telles pièces, de tant de témoins ou de tant d'indices; elle ne leur fait que cette seule question, qui renferme toute la mesure de leurs devoirs: Avez-vous une intime conviction?” 90).

90) Code de Procedure Crimin. art 342.

§. 7.

Ex iis, quae hucusque attulimus, cumque in hominum animis tantæ latebræ sint et tanti recessus 91), ideoque fallax sit maximopere et saepe periculosa etiam de aliorum sensis et opinionibus disceptatio; facile intelligitur, adpellationem, stricte sic dictam, contra Nemdam, nodis vix solvendis esse implicitam. Et haec absque dubio caussa est, cur neque in nuperrime excitato jure Gallico, neque apud Anglos, ut testantur FEUERBACHIIUS 92) et COTTU 93), frustra id negante MEYERO 94), adpellationes propriae sint probatae. Eandemque hujus rei notionem in animo sibi effinxisse Provinciarum Sueciae quarundam Legumlatores, verisimile nobis videtur, cogitantibus, in Legisteriis provincialibus fere omnibus nullam aliam, quam in Judicem directam, occurrere adpellationem. Sed ut variis incommodis difficultatibusque erat affectum totum hoc Nemdae institutum, quamobrem de eo (*Jury*) arctius continendo etiam in *Anglia* motas esse quaestiones, novimus 95); Conditores Codicis Christophoriani ad-

91) CICERO Or. pro Marcello. VII.

92) FEUERBACH. l. c. 55.

93) Die peincl. Rechtspf. u. d. Geist d. Regierung in England. Nach d. Französ. des COTTU frei bearbeitet von HORNTAL. Wien 1822. p. 178.

94) l. c. T. II. (Angleterre). p. 155.

95) "La possibilité de soumettre à une revision les dé-

pellationes etiam contra Nemdam recipiendas esse duxerunt 96). Talis vero adpellatio, ut jam monstravimus, rerum naturae repugnat, ideoque vix credibile est, adpellatione contra Nemdam, saltem non nisi rarissime, fuisse certatum, priusquam, immutata prisca judiciorum facie, Judex et Nemda, conubio quasi functionum, in unum fere corpus coalescerent. Quamdiu vero disparia erant Nemdae et Judicis officia, adpellatio contra illam *ante sententiam latam*, contra Judicem vero *post sententiae publicationem*, erant interponendae: quae etiam res satis superque commonstrat, quantum Nemda a Judice distet. Neque est silentio omittendum, Jura Municipalia, quia Judicia Civitatum alio prorsus modo erant instituta ac Provinciarum, non admisisse nisi simplicem adpellationem, eamque contra totum Magistratum directam 98).

§. 8.

De *caussis*, in quibus appellari potuit, nunc

cisions du jury en matière criminelle a été suggérée dans un petit ouvrage de KENDALL sur le combat judiciaire. MEYER l. c. I. XLIII.

96) *Wil man moth Nempd wädhia, Thå wädhi förr än hon sworet hafwer; LL. TmB. XXXVII. Cfr. Dahll. TmB. XI.*

97) *Dömer Laghman eller Häradzhöffdinge Doom, wil näghor moth them wädhia: Thå wädhi etc. LL. TmB. XXXVIII.*

98) *StL. RådB. III. IV.*

videamus. Et primo quidem attentionem nostram meretur, quod adpellatio antiquitus unica esset sententias latas impugnandi et corrigendi ratio, eaque complectens omnes causas, criminales juxta ac civiles. Quae res, quamquam valde abludat a hodierna judiciorum forma et ordine, mira tamen nobis non videbitur, si modo effigiem istorum temporum animo impressam circumferamus. Multae scil. omnibus fere criminibus erant impositae, causaeque ideo omnes putandae reapse civiles, ut luculenter demonstravit Vir, quem honoris causa nominamus, *CALONIUS* 99). Ex hoc autem principio fluxit, ut Lagmannorum officium etiam circa crimina cognoscenda et dijudicanda versaretur; quae res non uno quasi ictu in desuetudinem abiit, sed paullatim exolevit, ita ut non nisi recentioribus temporibus penitus sit sublata. Sic e. gr. initio sec. XVI commemorant Acta *Lagmannum*, de homicidio cognoscentem 100); et initio sec. sequentis Legislator statuit: *Sammaledes hafve Vi ok beslutat och samtyckt, at ingen Lagman — — —, skal hafva mackt några Halssaker eller andre Högmålsaker at tilgifve, igenom fingren se, nedhertyste eller förlike* 101). Quid! quod ipsa *Rätt. Ordin.*

99) L. cit. §. XXX. p. 144.

100) *Ture Jenssen Westgötha Lagmans dom, då han höll Lagmansting öfver ett mandrå p. d. 3 Decemb. 1512. V. LILJEGREN Fört. p. 45, N:o 96.*

101) *Norrköpings R. Besl. 29 Mars 1604 §. 6. Cfr. STJERNHÖÖK. 1 c. p. 54.*

1614 § 16 haec habet: *Wår Domhafvande skal öfverse alla lifssaker, dem utur Härads-höfdingarnes, Lagmäns och Borgmästares Domböcker skärskåda* 102). Et apud nos quoque occurrunt multa exempla criminalium caussarum apud Lagmannum vel immediate, vel, adpellatione interposita, actarum, etiam post institutum R. Dicasterium Aboënsē; quorum nonnulla attulisse haud abs re erit: sic Lagmannus cognovit de homicidio etc. 103); de *mordro* 104); de *adulterio simplici* 105); de *vi* 106); de *concubitu clandestino illegitimo* 107); de *incestu* 108); iterum de *vi*

102) Ad regularem tamen Lagmannorum circa crimina operam abrogandam ingentem in modum contulit, quod his ipsis temporibus Judicia Provincialia Ordinaria non nisi anno quovis tertio haberentur. *Rätt. Ord. 1614 §. 3.* Ex hac vero legis dispositione non potuere non varia incommoda proficisci; qua re permotus fuit Legislator ad sancendum, ut haec Judicia altero quovis anno exercerentur, v. *Res. för Ridd. o. Ad. 17 Sept. 1668 §. 3;* quae lex effecta tamen diu postmodum caruisse videtur. Tandem *Litt. Reg. 25 Aug. 1680* præceptum, ut Judicia haec quovis anno haberentur, nosque hodie eodem jure vivere, tironibus est notum, RB. III. 1.

103) *K. Åbo HofR:s Prot. 5 Maji 1624.*

104) *Åbo HofR:s Prot. 29 Mars 1644.*

105) *Åbo HofR:s Prot. 23 Apr. 1651.*

106) *Åbo HofR:s Prot. 19 Febr. 1653.*

107) *Åbo HofR:s Prot. 1 April 1653.*

108) *Åbo HofR:s Prot. 2 Aug. 1669.*

etc. 109). Sensim tamen adpellationes in criminalibus in desuetudinem abire coeperunt. Primo scilicet certa delictorum genera ab adpellatione exempta (110); tum sancitum, omnia criminalia, ad cognitionem judiciorum militarium pertinentia, ejus esse conditionis, ut adpellationes non paterentur (111): quae ratio in cetera etiam fora usu paulatim irrepsit; deinde ad id perventum, ut *Reg. Dicasterium Aboënsæ Litteris Circularibus de 8 Aprilis 1662* Judices Inferiores edoceret, adpellationes in caussis criminalibus esse prorsus antiquatas (112). Cave tamen, putes Lagmannos postmodum de capite non audivisse; aliud enim Acta commonstrant. Sic ex. gr. a:o 1680 *OL. HAMNIUS*, Lagmanni vices agens, a laudato Dicasterio petiit, ut sumtus criminum inquisitione Lagmannis allati, illis redderentur; unde et Dicasterium hac de re scripto Regem humillime adiit (113).

109) *Åbo HofR:s Prot. 5 Oct. 1669.*

110) *Norrköp. Besl. 1604 §. 2; cfr. K:gl. Förs. 1 Oct. 1649, §. 3.*

111) *Krigs Art. 1621 §. 139.* Reticendum non est, paragraphum 138 aliter tamen hac de re statuere; et esse sic repugnantiam inter has § §. Cfr. *Förordn. angående Gen. o. Reg. R. 2 Mars 1683, §. 13.*

112) *Åbo HofR:s Prot. 8 April 1662.* Cfr. tamen *Prot. d. 15 Oct. 1669*, contrarium referens judicis agendi rationem.

113) *Åbo HofR:s Prot. 1 Martii 1680.* Litteras ipsas temporum injuria periisse, est sane quod vehementer doleas.

Verum tamen silentio dissimulandum non est, Lagmannorum hoc nomine officium non fuisse nisi extraordinarium; criminum scilicet cognitio his temporibus ad Lagmannum adpellatione proprie non devolvebatur; sed moribus receptum, ut, ubi inquisitio Judicis Territorialis minus plena et accurata esset, Lagmannus eam redinteg-rare juberetur. Quæ consuetudo, a hodierno juris habitu prorsus diversa, haud scio an valuerit donec Rex *CAROLUS XI* eam denique sustulit. 113 b).

§. 9.

Quod adinet ad temporis *spatium*, intra quod sententia lata impugnari deberet, ne vires rei judicatæ consequeretur, nullus *fatalis*, ut vocatur, terminus in Legibus priscis Provincialibus præscriptus est. Credibile tamen videtur, adpellationem, sententia pronuntiata, fuisse in continenti interponendam. Ea saltem apud priscos Germanos erat rei ratio; quapropter Judex, sententia publicata, a litigantibus interrogare debuit, an eam *blasphemare* vel- lent, nec ne. Hinc *CAROLUS MAGNUS*: *declamatoribus vel caussidicis qui nec judicium Scabinorum adquiescere, nec blasphemare volunt; antiqua consuetudo servetur: id est, ut in custodia recludantur, donec unum e duobus fa-*

113b) Kongl. Maj:ts Br. till Åbo HofR:t d. 27 Octob
1699.

ciant 114), et eadem chorda oberrat Rex *LOTHARIUS* 114b), qui eadem etiam verba in *Leges Longobardicas* transtulit 114 c). Neque aliter *Saxones* senserunt: *Wiederredet er das urtheil zu hand nicht: darnach so mag ers nicht wiederreden* 115). In *Gallia* quoque idem fere constitutum, ut videre est e his verbis in antiqua *Lege obvenientibus*: *S'il se parte de court sans appeller, il perd son appel, et tient le jugement pour bon* 116). Neque omni probabilitate caret hujus principii ad res quoque nostras applicatio; edicitur scilicet in *Lege Municipali*: *Vil nåkor vädhia — — — hätte wider två öra pänninga, som tha genstan skulu framläggias* 118); et haud scio an ad eundem sensum sequentia *Legis Christophorice* verba restitui debeant: *Dömer Lagman eller Häradshöfding dom, vil någor mot dem vädja, då vädja a samma tinge* (mos, ut mihi videtur, antiquus) *eller innan nästa 8 dagar derefter* (recentior dispositio) (118), atque ideo Rex *CAROLUS IX*, qui constituit, adpellationes mox esse interponendas, ad antiquum morem recessisse est censendus (119).

114) *Capitul. Secund. A. i 805. VIII. BALUZ. 1 col. 297.*

114 b) *BALUZ. II. col. 225.*

114 c) *Leges Longobardicæ LXIV. CANCIANI I, 205.*

115) *Jus Prov. Saxon. L. II. Art. 6.*

116) *Cit. ap. MONTESQUIEU. L. XXVIII. ch. 50.*

117) *StL. RB. V. Cfr. Rätt. Proc. 4 Julii 1695 §. 6 et. RB. XXV. II. pr.*

118) *LL. TmB. XXXVIII. Cfr. StL. RB. VII, 4.*

119) *Patent d. 20 Martii 1593.*

Et observare juvat in Jure Academico remanere veteris hujus moris vestigia (120).

§. 10.

Civium equidem maxime interest, ut ei, qui Judicis inferioris culpa se jure suo privatum existimet, ad superioris æquitatem et justitiam aditus pateat; ab altera vero parte videndum, ne remedium ipso malo graviora detrimenta incommodaque afferat, sed idonea in inquisitione causarum adcuracione adhibita, eæ quam primum fieri possit, æqua et justa finiantur sententia. *Properandum est*, ut recte et sapienter monuit **JUSTINIANUS**, *ne lites fiant pæne immortales, et vitæ hominum modum excedant* (121). Quem in finem Legumlatores varias quæsierunt vias; quas vero omnes percensere jam non vacat. Nobis de uno tantum hujus generis remedio paucis erit disserendum, nempe: *de pecunia ab adpellantibus deponenda*. Scilicet cum non paucorum mortalium ea sit philosophia, *ut quærendam primo pecuniam esse, virtutem post nummos*, judicent; facile intelligitur, homines, quos nec verecundia, nec religio a litigandi studio cohibere valent, non tamen ad adpellationem temerario ausu esse provoluturos, si pecuniæ summam, cujus jacturam æquo animo ferre vix possint, periclitandam et veluti aleæ exponen-

120) *Constt. Ac. Ups. d. 27 Junii 1655. VII, 4.*

123) *l. 13 pr. C. de judiciis (III, 1.)*

dam esse videant. Haec adpellationis summa eo majorem attentionem meretur, quo certius sit, eam esse caussam, cur hoc remedium apud majores nostros muneuparetur *Wad*. *BOTINUS* nempe statuit, eam hujus nominis esse originem, quod et *Judex* et *Pars* inter se certarent pignore quodam (122); sed vereor, ne *Vir Consultissimus* sic in errorem adductus sit. Omittam scilicet probabiliorem istam, ut mihi saltem videtur, hujus adpellationis derivationem a voce *Wädh*, quæ eandem fere habet potestatem, ac vocabulum *pant*; hæc enim derivatio eo majori se nobis commendat verisimilitudinis specie, quod non solum *IHRIO* (123) probata videatur, sed etiam conformis sit institutis et linguae gentium barbararum. *Vadium* sc. de notat *pignus*, *fidejussionem*; et *in duello rem quamvis, quæ vice pignoris ab eo, qui provocabat, in medium projiciebatur coram judice* (124); et ob eandem, ut puto, caussam *dem Richter wetten* significat *multam Judici pendere* (125). Etiam si vero a ritu alea certandi profectum forte

122) *Rättegångs missbruk och Domares vårdslöshet införde de första Vad. Parten slog Vad med Domaren, om dess Dom skulle äga bestånd eller icke, etc. (BOTIN Utkast till Sv. Folk. Hist. Stockh. 1763. 343.)*

123) *Gloss. SveoG. V. Wad.*

124) *Gl. Man. v. Vadium; T. VI. p. 732.*

125) *HALTAUS Glossarium germanicum præcipue juris et fori Germanici. Lips. 1757 v. Wette.*

sit hoc vocabulum, tamen nulla Judicis, ut *BOTT-NUS* credit, hic habebatur ratio. Primo enim Judex nullam pecuniæ summam deposuit, vel aleæ comisit; sed Litigantes tantum inter se hoc modo certarunt (*slogo vad*). Antiquissima scilicet hujus instituti ratio sine ulla dubitatione talis fuit, qualem *Litteræ* a nobis, p. 51, allatæ Regis *MAGNI ad Ólandos* eam describunt. Et hoc respectu *Litteris MAGNI* consonant Jus Municipale *Wisbyense*, quod de nulla a Judice facienda pecuniæ depositione loquitur. 126). Ut vero Judices eo diligentius et circumspectius agerent, posteriori tempore *sponsiones et vadimonia inventa* sunt, ut habet *STJERNHÖÖKIUS*, et pecunia in eum finem deposita, ut eam Judex, si recte judicasset, lucraretur, sin minus, perderet, tantumdem etiam ex sua 127). Observandum vero est, hanc Cons. Viri enarrationem non ab omni parte se recte habere; nam Judex, caussa cadente, non aequalem modo ac Provocans, sed duplam pecuniam pendere tenebatur 128). Cetera, quæ de hac pecunia, diversaque diversis temporibus eam dispertiendi ratione, dicenda essent, in aliud tempus differre cogimur.

126) *Gottl. StL. Cap. IV, 1.*

127) *L. c. p. 54.*

128) *Wädhar man moth Håradzhöfdinge: Thå wädhie Målsåghande tolff öra, och Håradzhöfdinge thre Marker. LL. TmB. XXXVII.*

Etiamsi e Jure Canonico in Leges Suecánas adpellationes derivatæ fluxerint, haudquaquam tamen æquabili isto et legitimo tenore initio ita devolvebantur, ut numquam per saltus quasi proruerent. Abundat enim Historia Juris Svecani testimoniis, quæ satis superque ostendunt, quantum per plura secula fluitaret quasi Judiciorum ordo; caussæque ideo, intermediis transultis formis, uno velut impetu ad ipsius Regis cognitionem deferrentur. Neque desunt testimonia, eos, apud quos summa rerum tum temporis esset, intenta cura in eo fuisse versatos, ut huic malo occurreretur. Sic Rex *ERICUS POMERANUS* de nobis Fennonibus hæc fatur: *met idher ther i landhet, som fierran ligger fran riket är stor vanskilse om rätt ok lagh, enkannelica aff thy at vi fore rikens ärende skuld siellan kunnom thijdh i landhet komma, ok almoghanom är offtugnth thädan sökia os sva ferran med therra ärende ok käremolom*; qua re permotus instituit hic Aboæ Supremum Judicium (*Landsrätt*), de cujus jurisdictione sancit: *ther sculu inghen andra ärende höres, utan the tijdh varda scuthen af Lagmanz Tingh eller Heridz Ting* 129). Eandem quoque justitiæ

129) Litt. R. *ERICI POMERANI*, quibus summum Finlandiæ Judicium constituit et instruit, d. 29 Oct. 1435; insertæ *PORTHAN Syll. Monn. ad Illustr. Hist. Fenn. Pertinentium*, p. 165.

administrandae fluctuationem posterioribus temporibus animadvertere licet; quamobrem in Statuto Telgensi a:o 1491 statuitur: *Item som Laghen utwiser, att engen bör komme fore Kongen eller Rigesens Forstanderi med nogre kære, wthan han hawer warit paa HoeritzTingh och LagmanzTingh, eller Radstwu, och wadt fran them under migh STEN STURE och Rigesens Raadh; hwo ey wædhyer, blifwe widh theres domœ och alle domœ blifwe widh welmacht; widh then plicht Laghen utwiser, — — wthan the wardhe swo waddhe som forscrifwit star 130).* Sed effectu tamen caruit haec legis provisio; queriturque ideo Rex CAROLUS IX (131) de tumultuaria Judiciorum administratione hunc in modum: *ändock Sweriges beskrifne Lag nogsamt utwijser, huru med alle twistige Rättegångssaker handlas och hållas skal, såsom wij ock — — låte gifwa tilkänna och alfwarligen tilsäija, at inge saker skole wid Hofvet blifva antagne och förhörde, med mindre de varit först på Härads- och Lagmansting ransakade och sedan lagligen wadde under Konungen, som all sanning uthleta bör. Men så förnimme Wij dock at sådant intet blifver effterkommit och achtet, utan Wij*

130) Telge Stadga 1491 § 17 in HADQRPH. App: ad LL. Bircens. p. 69.

131) Stadga om Rättegång d. 25 Febr. 1598 pr. Cfr. Patent d. 20 Martii 1593, atque Öppet Mandat om RättereTing d. 4 Dec. 1602.

warda dageligen med oändelige klagomåhl och Rättegångssaker bemödde och öfverlöpnne, som dock med rätta och effter Sweriges beskrefne Lag borde först på Härads- och sedan på Lagmansting blifva förhörde och slitne. Quid! quod etiam sub *GUSTAVO II. ADOLPHO* non penitus sublatum fuerit hoc malum; cujus rei exempla fuse et erudite, pro more suo, collegit *HALLENBERGIUS* 132). Et nos quoque symbolas haud paucas ad eandem rem illustrandam e schedis nostris dare possemus, si istam excursionem pateretur hujus libelli modus.

Caussae, cur gravi hoc morbo laboraret Suecia, faciem istorum temporum propius intuentibus diu latere non potest. Erat sc. Judiciorum superiorum forma et ordo fluxus valde et vacillans. Primo nimirum Judicium Regis nec quoad tempus, nec quoad locum erat statum, nec certis quibusdam et ordinariis compositum membris 133). Postquam deinde tempus, quo haberetur, quodammodo determinatum esset, tamen nec locus certus, nec membra eadem semper 134). Denique prae-

132) *Sv. Rik. Hist. under Kon. GUST. AD. d. St. Reg.* III. 124, 275, 276, 285, 286. IV. 505, 519, 641. V. 150, 151, et passim alibi.

133) Jura nostra Provincialia fere omnia ignorant Judicia superiora, loco vel tempore stato habenda.

134) *ÓGL. RåfsB. III, 1.* Temperare mihi verò non possum, quin, re sic ferente, de caussa, cur hic Titulus

ceptum ut *Råfsteting* certo loco et tempore instituerentur, sed nec sessiones continuæ, neque Assessores, qui sede sua deturbari non possent, con-

adpellatus sit *RåfsteBalk*, observationem quandam apponam. Omnes fere Scriptores, de hoc Titulo ita loquuntur, ac si nomen suum sortitus esset e Judicio supremo *Råfsteting*; sed derivatio illa nobis haud placet. *Råfst* sc. hoc loco vim et potestatem vocabuli *Ting* in genere nobis habere videtur; quæ hujus vocis acceptio non uno loco occurrit. Sic in Catalogo Regum Suecanorum ad calcem WGL. p. 99 de R. *Anundo Kolbrånna*: *han var rivum i råfstum sinum*; quæ verba in Vocabulario subsequenti ita explicantur: *han var ospar i domum sinum*. Et in *Additionibus ad WGL.* p. 87. occurrit *Hårazråfst*; et in citato *Jure Ostrogothico* *RåfsB.* IV. commemoratur *Fjårdunxråfst*, atque supremum illud Judicium Regis vulgo insignitur non nomine *Råfsteting*, sed *Konungsråfst*. Titulum hunc *Råfstebalk* vel obiter insipientibus evidens est, istum continere totum Jus Processuale, quod in ceteris legibus provincialibus *Tingmålabalk* audit. Oscitanter ideo nobis *SCHILDENER* egisse videtur, qui in Animadversionibus suis ad *Guta Lagh, das ist der Insel Gothland altes Rechtsbuch*, Greifsw. 1818 p. 127, statuit: *Diese Oberinspections und Revisionsgerichten, deren erstes nemlich das Råfsteting in den meisten Provincialrechtsbüchern zu einem eigenem Hauptabschnitte (Råfstebalk) Veranlassung gegeben*. Frustra nimirum in aliis legibus, quam *Ostrogothica*, talem Titulum (*Råfstebalk*), et aequè frustra in hoc Jure Titulum, in ceteris obvenerit *Tingmålabalk* quaesiveris.

stituti erant 135). Ast, recte notante MEYERO 136), sine instructa continua ista Judiciorum serie, aequabili tenore adpellationes procedere nequeunt. Decursu vero temporum, sapientissimo consilio id sancitum, ut *Råfste-* et *Råttaretingen* essent *Permanentia*, et nomine mutato, adpellarentur *HofRätt* 137) Haec

135) LL. TmB. IX. X. Cfr. KB. XXXV.

136) L. c. III, 139. IV, 190 et passim alibi.

137) Ad hanc Juris nostri progressionem non adtendit Cel.

GEYER l. c. p. uti et rei rationi historiaeque contraria esse videntur, quae de origine Dicasteriorum (*Hofrätter*) affert: *Af Konungarnes GårdsRätt äro äfven HofRätterne i sitt senare skick upkomna, hvilket ses ej blott af namnet, ty HofRätt och GårdsRätt är detsamma, utan äfven deraf att de ännu alltid äro en Privilegierad Domstol för Adel. Från Gårdsrätt blefvo de Låns-rätt och sluteligen, emot sin princip, en högre instants i allmänna rättegången, sedan man från dem skiljt den egenteliga Gårdsrätten, nu Borgrätt.* Quæri vero potest an *Råfst-* et *RåttareTing* essent *Konungarnes Gårdsrätt*; vel an essent, *emot sin princip, en högre Instans i allmänna Rättegången?* Item an Rex GUSTAVUS ADOLPHUS, ubi loquitur de: *Almogon, som esomoftast begifver sig straxt till Hofva, Rätt. Ord. 1614 pr.,* Judicium sic dictum *Aulicum (Borgrätt)* respicit? Ceteroquin cum ordine Nobilium tribunali sic dicto *Borgrätt* nil rei erat; et quod causae quaedam Nobilium pertinerent ad forum Privilegiatum, jam sancitum erat priusquam Dicasteria instituta essent. *Adelsmän skulle ej vara förpligtade at stå til rätta i lifssaker, för andre än sine vederlikar, och ingom tildömmas eller*

vero exoptata rerum conversio ad formam et ordinem adpellationum certos stabilesque reddendos

frändömas några gods utan af Riks Råd på Konungens Råfsteting, edicetur in Ad. Privilegier af 1612, insertis HALLENB. l. c. I, 247. Et ut genuina ratio institutorum Dicasteriorum eo clarius eluceat, juvat quaedam ex oratione, quam, cum Dicasterium Holmiae introduceretur, habuit AX. OXENSTJERNA, recitare, ubi inter caussas hujus Instituti refert: then stora obequämligheet och möda, som Konungarne i Sverige tilförende månde hafva haft tit at igenom Råfst-, Lands- och Råttare Ting, orättvisan at styra och dämpa, hvarjom och enom Lagh skipa. Therföre Kongl. Maj:t inråttat en Konungslig HofRätt eller Parlamente, som alla the saker som tilforene efter Lagen och sedvänje hafva hört under Råfst-, Lands- och RåttareTing, ransaka och afdöma skal. V. WIDEKINDI Gust. Ad. Hist. Stockh. 1691. I, 212 Cfr. 204. — Inter praecipuas vero caussas, cur hoc Judicium adpellaretur HofRätt, fuit ea, quod primo, et quidem usque ad a:o 1697 in Aula Regia sederet. V. ELSERS Stockholm T. IV, p. 18. — Neque omnino recte se habent, quae ulterius urget Cel. GEYER: Anomalien i hela inrättningen visade sig öfven äri, at ehuru Hofrätten vid sit instiktande var ämnad at döma Konungsdom, den likväl innan kort oförmärkt, och sluteligen erkändt, åter fick en Domstol öfver sig. — — — Hvaraf likväl altid den olägenhet följt, at Sv. Rättegången nu har 4 Instantier i stället för de 3 naturliga. Disquisitionem: an re vera dici possit, nos nunc habere 4 Instantias, sicco pede transeamus; profecto Cel. Auctor nullum Jurisperitum

quam maxime contulit. Inter primas itaque Dicasterii Aboënsis curas operasque fuit, ut Judicibus Inferioribus inculcaret, praescriptum istum ordinem in adpellationibus religiose esse observandum (138). Hanc vero rem amplius jam exponere non vacat; sufficiat animos civium paucis revocasse ad memoriam instituti hujus Regii Tribunalis s. Dicasterii: eventus non uno nomine memorabilis. Duo scilicet ad hunc ipsum, quo haec scribo, diem elapsa sunt secula, ex quo jura aqud nos dispensare jussum est Judicium hocce (139). Et, si sorori ejus aetate juveniori, Academiae Auraicae, id merito debemus, quod scientiis et bonis quibusvis artibus novum nostris in oris decus et pervagatior

suae hac in re opinioni habebit suffragantem. Moneamus tantum, Dicasteria haudquaquam esse mali, de quo queritur, caussam. Nam antiquissimis jam legibus et moribus fuit receptum, ut Rex ipse, super omnes Instantias elatus: *måå om all måål Sannind uthleta: Han må åter bryta alla Skroksoknir och alla Offsoknir: LL. TmB. XLI*; Ex eodem principio Rex *ERICUS POMERANUS* in Mandato de *Råfsteting 1413, § 13*, sancit; *Ware thet swa at noghor — — æy willes tande eller lydhi then Ræt ok Dom som thesse (Råfstet. sc.) dömde, — tha scule the scrifua oss til inserto, HADORPH. App. ad LL. Birc. 37. Cfr. Rätt. Proc. 1615 §. 35.*

138) *Åbo HofR:s Miss. d. 23 Dec. 1623.*

139) *Fullmakt för Åbo Hofrätt, dat. d. 15 Juni 1623.*
Cfr. *HALLENB. L. c. V, 155.* Prima vero laudati Dicasterii Sessio d. 51 Oct. 1623 habebatur.

cultus accesserit, certe gratissimo fatendum est animo, si stabilibus jam vivamus et juribus, et accuratiori fruamur jurium horum administratione, haec Dicasterio Aboënsi accepta summo jure referenda esse.